

HET 'OPEN THEÏSME' EEN REFORMATIE IN DE HEDENDAAGSE THEOLOGIE?

Een nieuwe visie

De traditionele theologie legt grote nadruk op Gods soevereiniteit, majesteit en glorie. Volgens deze visie kent God al vanuit zijn oneindige voorkennis de volledige geschiedenis van deze aarde (1 Kon. 13:2; Jes. 44:28; Ps. 139:4). Er gebeurt niets op aarde zonder dat God het wil. Hij kan niet worden verrast door bepaalde omstandigheden. Dit standpunt vinden we al terug in de vroege kerk. Het staat bekend als de 'bijbels-klasieke synthese', en is zo gebruikelijk dat de meeste theologen en andere denkende christenen uitgaan van haar vanzelfsprekendheid en correctheid.

Sommige hedendaagse theologen en filosofen hebben echter met deze theorie over Gods voorkennis van de toekomst gebroken.

Deze stroming wordt de laatste twintig jaar steeds groter en staat bekend als het 'open theïsme'. Deze leer zegt dat God ons in zijn liefde heeft uitgenodigd om samen met Hem vorm te geven aan de toekomst. Hij heeft niet de gehele toekomst bepaald, maar Hij verlangt ernaar om de toekomst open te laten aan de vrije keuze van zijn schepsels. De geschiedenis is daarom het resultaat van datgene wat God en zijn schepsels beslissen te doen. Hierdoor geldt volgens het 'open theïsme' dat God pas dingen kan weten als ze plaatsvinden. Er is wat dat betreft trouwens wel verschil tussen de aanhangers van deze leer: sommige 'open theïsten', zoals Gregory Boyd, gaan ervan uit dat God wel alle mogelijkheden kent die kunnen plaatsvinden. Tevens gelooft Boyd dat God niet de gehele toekomst open laat.

Het 'open theïsme' is van mening dat, indien God de toekomstige gebeurtenissen van tevoren zou kennen, hierdoor de toekomst reeds vastgelegd zou zijn. Gods kennis van deze wereld is dus

De laatste twintig jaar heeft zich binnen de theologie een nieuwe stroming ontwikkeld, die bekendstaat als het 'open theïsme'. Ing. Raymond Hausoul geeft in dit artikel een kritische bespreking van de algemene visie van deze stroming.

niet statisch, maar dynamisch. God krijgt zodoende elk moment meer kennis over de geschiedenis.

Gods berouw

Aanhangers van het 'open theïsme' wijzen vaak op bijbelse verhalen waar sprake is van Gods berouw (Gen. 6:6; Ex. 32:14; 1 Sam. 15:35; Joh. 3:10). Deze passages suggereren dat Gods plannen met deze wereld mogelijkheden zijn die Hij graag wil realiseren. Daarbij kunnen bepaalde factoren deze realisatie verhinderen. Als gevolg hiervan kan God zijn plannen herformuleren of zijn voornemen wijzigen in overeenstemming met de ontwikkelingen. God staat zodoende open voor variaties en laat Zich, om het menselijk uit te drukken, graag verrassen.

'Open theïsten' wijzen daarbij ter illustratie op het gebed. Juist in het gebed vertrouwen we erop dat de toekomst nog open is en dat God Zich kan laten verbidden (een belangrijke term, die acht keer in het Oude Testament voorkomt). Het feit dat God Zich soms laat 'verbidden', betekent dat Hij van gedachten verandert, zoals toen Abraham pleitte voor de rechtvaardigen in Sodom en

Gomorra (Gen. 18:20-33) (zie Sanders 1998, p. 53).

Uiteraard gelooft ook het 'open theïsme' dat God geen mens is, die van mening verandert zoals feilbare mensen dat doen (vgl. 1 Sam. 15:29). God is volgens hen geheel onveranderlijk in wat Hij heeft beloofd. Hij zegt dus niet dit, en doet dan dat. Daarentegen is Hij volgens deze leer wel veranderlijk in zijn handelingen en kennis.

Gods almacht en alwetendheid

Welke visie heeft het 'open theïsme' op Gods almacht of alwetendheid? Het ziet Gods almacht als zijn mogelijkheid om boven de omstandigheden te staan. Eveneens wordt er niet getwijfeld aan zijn alwetendheid over heden of verleden. God weet alles wat geweten kan worden. Aangezien de toekomst echter nog geen realiteit is, kan God volgens deze leer nog niets hierover weten. Alwetendheid impliceert dus niet een volledige voorkennis van alle toekomstige gebeurtenissen. Dit zou namelijk volgens het 'open theïsme' betekenen dat alle gebeurtenissen van tevoren bepaald zijn. Er zou dan niets meer in de toekomst beslist moeten worden en daardoor zou de menselijke vrijheid een illusie zijn. Juist de Bijbel toont ons – nog steeds volgens het 'open theïsme' – dat God de toekomst niet kent. Let bijvoorbeeld op uitdrukkingen die God Zelf gebruikt: 'misschien zullen ze het doen' of 'misschien zullen ze luisteren' (Lev. 26:14; Deut. 8:12-14 e.a.).

Gods tijdsgebondenheid

De traditionele theologie zegt dat God geen invloed van de tijd ondervindt. Hij overziet alle gebeurtenissen in het verleden, heden en de toekomst. Deze theorie is volgens 'open theïsten' helemaal niet bijbels; het is volgens

hen een oude Grieks-filosofische gedachte, die voortkomt uit een denken waarin het schepsel moet ontsnappen aan de tijd. God is daarom volgens het 'open theïsme' aanwezig *binnen* de tijd. Hij is actief in het proces met de schepping. Als Hij handelt, wordt de tijd werkelijkheid voor Hem, want doordat Hij handelt, verandert zowel het universum als zijn ervaring ervan.

Een evaluatie

De hoofdvraag van het 'open theïsme' is: 'Hoeveel weet God van de toekomstige gebeurtenissen en wanneer weet Hij dit?' Dit is niet alleen een academische vraag, maar een die ook invloed heeft op het dagelijks leven van een gelovige. Als God een plan met ons leven heeft, is dit dan gebaseerd op een voorkennis over wat er gebeuren gaat? Zijn we vrij om zelf te kiezen of vervullen we min of meer 'automatisch' de plannen die God van tevoren al voor ons heeft vastgelegd? Of zijn zelfs beide mogelijkheden tegelijkertijd waar? We ontdekken bij deze complexe vragen al snel de grenzen van ons verstand.

In de Bijbel vinden we voor bijna iedere mening 'bewijzen'. Dit geldt eveneens voor het Godsbeeld dat allerlei theologische stromingen aan de Schrift menen te kunnen ontleenen. Daarbij is het interessant om te zien dat maar 105 van de 4800 bijbelverzen over Gods voorkennis en alwetendheid als 'bewijsteksten' voor het 'open theïsme' in aanmerking komen (onderzocht door Steven Roy, geciteerd in Ware 2000, p. 100). Dat is maar 2%!

Maar hoe moeten we nu de basisverzen over Gods berouw interpreteren? Zijn dit antropomorfismen of letterlijk bedoelde uitspraken? Wat betekent trouwens 'berouw'? De reflexief van het Hebreeuwse woord *nicham*

kan worden vertaald met 'medelijden hebben', 'bedroefd zijn' en 'verdriet hebben'. Het vers kan dus ook de emotionele pijn van God beschrijven en verwijst niet per se naar een abstracte uitspraak over God. Tevens wijzen 'open theïsten' erop dat God geen berouw kan hebben over iets dat reeds vaststaat. Dit is echter een onlogische redenatie. Indien iemand van tevoren weet dat een vriend zal overlijden, neemt dit niet op de dag van het overlijden het berouw weg (Erickson 2003, p. 22).

Het 'open theïsme' bestrijdt de traditionele tekstinterpretaties en wijst er hardnekkig op dat deze teksten letterlijk moeten worden opgevat (Boyd 2000, p. 54, 60, 67, 71v., 120). Aangezien het 'open theïsme' ook geen verschil maakt tussen retorische en gewone vragen, zouden we uit de volgende vragen van God aan Adam kunnen concluderen dat het verleden eveneens voor God onbekend is: 'Wie heeft je verteld dat je naakt bent? Heb je gegeten van de boom, waarvan Ik je geboden had om niet te eten?' (Gen. 3:11) (Erickson 2003, p. 61-87). Millard Erickson (2003, p. 61) wijst er daarom uitgebreid in zijn boek op hoe weinig aandacht er door 'open theïsten' tot op heden is besteed aan een goede methodologie.

Ook bij het verhaal over het gebed van Abraham kunnen we de mogelijkheid open laten dat God van tevoren beslist had om de stad te sparen als er minstens tien rechtvaardigen waren te vinden. Abrahams gebed verandert niet Gods gedachten, maar toont ons juist de genade van zijn gedachten. Als God niets over de toekomst zou weten, hoe kan het dan dat Hij juist bepaalde tijdstippen van tevoren kent (vgl. 2 Kon. 20:4)? Petrus' verloochening kon God misschien nog afleiden uit

Petrus' karakter, maar het aantal keren dat Petrus de Here Jezus zou verloochenen kan alleen worden verklaard vanuit zijn voorkennis (Mark. 14:30). Hoe gaat het 'open theïsme' met deze bijbelse uitspraken om? Hier is nog geen antwoord op gegeven. Wel zien diverse 'open theïsten' de oprechtheid van deze vragen en geven ze toe dat ook zij nog steeds op zoek zijn naar de definitieve antwoorden over dit moeilijke onderwerp (Pinnock 2001, p. 78). Waarschijnlijk zullen we hiervan nog meer horen in de toekomst. ■

Literatuur

Beilby, J.K. & Eddy, P.R., *Divine Foreknowledge: Four Views*, Downers Grove: InterVarsity 2001.

Boyd, G.A., *God of the Possible: A Biblical Introduction to the Open View of God*, Grand Rapids: Baker 2000.

Erickson, M.J., *What does God Know and When does He Know it? The Current Controversy over Divine Foreknowledge*, Grand Rapids: Zondervan 2003.

Pinnock, C.H., *Most moved Mover: A Theology of God's Openness*, Grand Rapids: Baker 2001.

Pinnock, C.H. (red.), *The Openness of God: A Biblical Challenge to the Traditional Understanding of God*, Downers Grove: InterVarsity 1994.

Sanders, J., *The God Who Risks: A Theology of Providence*, Downers Grove: InterVarsity 1998.

Ware, B.A., *God's Lesser Glory: The Diminished God of 'Open Theism'*, Wheaton: Crossway 2000.

Ing. Raymond Hausoul (1979) is in 2002 afgestudeerd als bouwingenieur. Sinds 2003 studeert hij theologie aan de ETF te Leuven (B).